

RANE PORODIČNE INTERAKCIJE KOD IZVRŠILACA SEKSUALNIH DELIKATA

Snežana Samardžić¹, Spasenija Čeranić²

¹JZU Specijalna bolnica za psihijatriju, Podromanija bb, 71350 Sokolac, Bosna i Hercegovina, nenasok@yahoo.com

²Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Filozofski fakultet, Alekse Šantića 1, 71 420 Pale, Bosna i Hercegovina

ORIGINALAN NAUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 343.541/.543-053.2/.6:316.344.42

DOI 10.7251/STED2102020S

Primljen rad: 04.10.2021.

Rad prihvaćen: 12.11.2021.

Publikovan: 29.11.2021.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Autor za prepisku

Snežana Samardžić, JZU Specijalna bolnica za psihijatriju, Podromanija bb, 71350 Sokolac, Bosna i Hercegovina, nenasok@yahoo.com

Copyright © 2021 Snežana Samardžić i Spasenija Čeranić, published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

APSTRAKT

Činjenica je da su seksualne devijacije i delikti prisutni u svim kulturama i među svim narodima tokom čitave istorije čovečanstva, pa su kao takve uvek izazivale pažnju teoretičara u traganju za njihovim korenima. U tom smislu, istraživali smo porodičnu dinamiku u ranom detinjstvu počinitelaca seksualnih delikata, kroz traženje razlike u percipiranom roditeljskom prihvatanju ili odbacivanju, porodičnom afektivnom vezivanju i usvojenim skriptnim zabranama – u odnosu na zdrave ispitanike. Istraživanje je provedeno na uzorku od 42 ispitanika, svrstanih u dve grupe: grupu

počinilaca seksualnog delikta i grupu ispitanika iz opšte populacije, bez dijagnoze psihijatrijskog poremećaja. Ispitivanje percipiranog indeksa roditeljskog prihvatanja vršeno je Rohnerovim PAR-Q upitnikom, za utvrđivanje obrazaca afektivne vezanosti korišćen je modifikovani Brennanov Upitnik za procenjivanje porodične afektivne vezanosti, dok su stepen i karakter usvojenih skriptnih zabrana ispitivani Skalom skriptnih zabrana. Rezultati su pokazali da između dve grupe postoje statistički značajne razlike u pogledu dominirajućih obrazaca porodične afektivne vezanosti, sa izraženijim nesigurnim vezivanjem u grupi seksualnih prestupnika. Takođe, kod ove grupe je nađena i nadprosečna izloženost zabrani na postojanje, zabrani na vrednost, zabrani na biti dete i zabrani na zdravlje, dok razlike u odnosu na percipirani indeks roditeljskog prihvatanja/odbacivanja nisu bile statistički značajne.

Ključne reči: porodična dinamika, seksualni delikti, porodična afektivna vezanost, skriptne zabrane.

UVOD

Još je rana psihoanaliza skrenula pažnju na nesvesno značenje, koje može imati prekomerna agresija, inkorporisana u seksualnost jedne osobe. Baveći se dominantno nagonskim zadovoljenjem i faktorima koji ometaju ovo zadovoljenje tokom infantilnih faza razvoja, psihoanaliza je, između ostalog, objašnjavala i uzroke „perverzija“ (kako se u Frojdovo vreme označavalo nekoliko specifičnih oblika

Samardžić, S. i Čeranić, S. (2021). Rane porodične interakcije kod izvršilaca seksualnih delikata. *Sted Journal*, 3(2), 20-30.

zadovoljenja seksualnih nagona, među kojima je i sadizam i egzibicionizam).

Pomeranje akcenta sa nagona na interakciju u okviru novih psihoanalitičkih pristupa (a posebno Bowlbijeve teorije), baca novo svetlo na etiologiju različitih psiholoških poremećaja, a među njima i poremećaja u zadovoljenju seksualnih nagona. Realna, a ne fantazirana interakcija između deteta i njegovih odgajatelja, posebno majke, po Bowlby-ju, određuje način stvaranja unutrašnjeg radnog modela sebe i sveta oko sebe, odnosno, kako će u unutrašnjem psihičkom prostoru biti reprezentovan self i drugi. Podlogu za stvaranje ovih unutrašnjih radnih modela čini kvalitet vezivanja u ovim ranim interakcijama, odnosno, uspostavljanje određenog obrasca afektivnog vezivanja. Uz to, obrazac ranog afektivnog vezivanja predstavlja prototip vezivanja i u adolescentnoj i odrasloj dobi. Ward i saradnici (1995) su kod adolescentnih seksualnih prestupnika izdvojili kao značajan etiološki faktor prisustvo nekog stepena deficita vezivanja. Takav deficit se manifestuje formiranjem anksiozno-izbegavajućih i anksiozno-ambivalentnih veza, nesposobnošću da se ostvare intimni odnosi i emocionalnom usamljenošću, što konačno može dovesti do agresivnog interpersonalnog i heteroseksualnog ponašanja.

Fonagi (2000) je, naslanjajući se na Bowlby-jevu teoriju o afektivnoj vezanosti i unutrašnjim radnim modelima, isticao značaj neuspešne mentalizacije u slučaju osoba sklonih okrutnosti (uključujući seksualnu okrutnost). Fonagi objašnjava da, zbog neuspešne mentalizacije, takve osobe nisu u stanju da zauzmu poziciju drugog i stoga ne mogu empatizirati sa žrtvom svoje okrutnosti. Takva nesposobnost je, opet, zasnovana na distanciranom i hladnom ponašanju primarne figure vezanosti.

Roditeljsko prihvatanje/odbacivanje u ranom razvojnom periodu, o kome govori Rohner (2016), na sličan način povezuje problem rane interakcije sa kasnijim ponašanjem u različitim sferama, uključujući i sferu intimnih relacija. Slobodno interpretirajući ovaj pristup,

moгли bismo reći da on, kao i u slučaju Bowlby-jevog učenja, potencira značaj internalizacije ranih obrazaca interakcija u porodici na kasnije ponašanje u socijalnim i seksualnim interakcijama. Svi navedeni pristupi ukazuju na povezanost kvaliteta ranih interakcija sa kasnijim funkcionisanjem, bez obzira na razlike u apostrofiranju pojedinih aspekata tih interakcija.

Transakciona analiza je, pokušavajući da svoje učenje suprotstavi psihoanalizi u ranom Bernovom pristupu, postepeno evoluirala prema psihoanalizi sa kojom se ponovo sreća kroz učenje o skriptu, skriptnim zabranama i egzistencijalnim pozicijama. Kako se sve pomenute teorije bave se značajem ranih porodičnih interakcija za kasnije funkcionisanje, odlučili smo da proverimo povezanost ključnih varijabli iz ovih teorija sa sklonošću ka seksualnim deliktima.

METOD

Problem istraživanja

Problem ovog istraživanja bio je da se ispita da li postoji specifična porodična dinamika u ranom detinjstvu počinilaca seksualnih delikata, koja diskriminiše ovu grupu od grupe zdravih ispitanika. Cilj istraživanja bio je da se utvrdi da li postoje statistički značajne razlike u ranom porodičnom funkcionisanju i percipiranim odnosima sa roditeljima između počinilaca seksualnih delikata i zdrave populacije.

Hipoteze

Očekujemo da će se seksualni prestupnici i zdravi ispitanici značajno razlikovati u pogledu percipiranog roditeljskog prihvatanja/odbacivanja, i to tako da će veći stepen percipirane hladnoće, agresivnosti, indiferentnosti i odbacivanja majke, odnosno oca, imati ispitanici – počinioци seksualnih delikata.

Očekujemo da seksualni prestupnici i zdravi ispitanici imaju različito iskustvo u ranom afektivnom vezivanju, te da za počinioce seksualnog delikta neće biti karakteristično sigurno, već nesigurno vezivanje.

Samardžić, S. i Čeranić, S. (2021). Rane porodične interakcije kod izvršilaca seksualnih delikata. *Sted Journal*, 3(2), 20-30.

Očekujemo da će se, za razliku od zdrave populacije, na poduzorku seksualnih prestupnika utvrditi prisustvo negativnog roditeljskog programiranja i skriptnih zabrana.

Instrumenti

Strukturiranim upitnikom za opšte podatke i socijalnu anamnezu, koji je napravljen za potrebe ovog istraživanja, prikupljeni su podaci o starosti ispitanika, mestu življenja, redosledu rođenja, obrazovanju, bračnom stanju, potpunosti porodice i alkoholizmu oca/majke tokom odrastanja.

Za ispitivanje percepcije roditeljskog prihvatanja korišćen je PAR-Q Upitnik roditeljskog prihvatanja/odbacivanja (za majku i oca) čiji je autor Rohner (1984, preuzet iz Sanković, 2005); korišćena je skraćena verzija originalnog upitnika, koja sadrži 24 čestice u dve paralelne forme (posebno za procenu majke, posebno za oca). Upitnikom su obuhvaćeni aspekti roditeljske topline (u daljem tekstu TOP), roditeljske agresivnosti i neprijateljstva (AGR), roditeljske indiferentnosti i zanemarivanja (IND) i roditeljskog nediferenciranog odbacivanja (NED), a ukupan rezultat ispitanika izražen je preko Indeksa prihvatanja/odbacivanja (IPO). Veći IPO znači veće percipirano roditeljsko odbacivanje, osim za subskalu topline/prihvatanja kod koje veći rezultat znači veće percipirano prihvatanje od strane roditelja. Pouzdanost upitnika, izražena preko Cronbach α koeficijenta, je zadovoljavajuća i iznosi 0,811.

Za ispitivanje afektivne vezanosti korišćen je modifikovani Brennanov Upitnik za procenjivanje PAV (Brennan, Clark i Shaver, 1995 preuzet iz Stefanović-Stanojević, 2005). Upitnik se sastoji od 18 tvrdnji koje se odnose na osećanja ispitanika vezana za porodične odnose (po 9 tvrdnji za dimenziju Anksioznosti i dimenziju Izbegavanja), a rezultati se svrstavaju u jedan od četiri obrazaca afektivne vezanosti: sigurni, okupirani, odbacujući i plašljivi. Dobijeni Cronbach α koeficijent je 0,860 i ukazuje na

zadovoljavajuću pouzdanost primenjenog upitnika.

Stepen i karakter skriptnih zabrana, kojima je osoba bila izložena tokom odrastanja ispitivan je Skalom skriptnih zabrana (autori Gavrilov-Jerković, Budiša, Lekić-Babić i Čolović, 2009), kojim se ispituje 12 klasa zabrana. Sirovi rezultati sa ove skale se svrstavaju u norme, izražene preko T-skorova; predložene norme su sledeće: za sirove vrednosti ispod T-skora 40 smatra se da govore o smanjenoj izloženosti ispitivanoj skriptnoj zabrani, skorovi između 40 i 59 predstavljaju prosečnu izloženost, vrednosti T-skora između 60 i 70 govore o blago iznadprosečnoj izloženosti, dok T-skorovi iznad 70 govore o značajno iznadprosečnoj izloženosti ispitivanoj zabrani, sa značajnom verovatnoćom da osoba zbog toga ima probleme u socijalnom funkcionisanju. Dobijeni Cronbach α koeficijent sugerise visoku pouzdanost primenjenog instrumenta (0,972).

Uzorak i procedura

Krivično delo seksualnog delikta u ovom istraživanju obuhvata silovanje, pokušaj silovanja i polno nasilje na detetom. Uzorak čini ukupno 42 ispitanika, svrstanih u dve grupe: grupu počinitelaca seksualnog delikta (N=12) i grupu ispitanika iz opšte populacije (N=30), bez dijagnoze psihijatrijskog poremećaja. Ispitanici sa krivičnim delom ispitani su u zatvorskim jedinicama Foča i Istočno Sarajevo, dok je poduzorak zdravih ispitanika sačinjen od osoba koje su dolazile na psihološku procenu radi provere sposobnosti za polaganje vozačkog ispita i za nošenje oružja. Prosečna starosna dob celokupnog uzorka je 43.07 godine. U uzorku je približno jednaka zastupljenost ispitanika poreklom iz grada (47.6), odn.sela (52.4%). Najviše je prvorođenih (38.1%) i rođenih kao najmlađe dete u porodici (31.0%). Najveći broj ispitanika ima srednjoškolsko obrazovanje (73.8%) i oženjeno je (61.9%). Ispitanici uglavnom referišu da potiču iz potpunih, funkcionalnih porodica (85.7%), u kojima je alkoholizam oca bio prisutan u 28.6%

Samardžić, S. i Čeranić, S. (2021). Rane porodične interakcije kod izvršilaca seksualnih delikata. *Sted Journal*, 3(2), 20-30.

slučajeva, dok je alkoholizam majke zanemarljiv (2.4%). Učestvovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno.

Metode obrade podataka

Dobijeni podaci statistički su analizirani uz pomoć programa »SPSS 26.0 for Windows«. Od statističkih metoda korišćene su:

- Metode deskriptivne statistike
- Kolmogorov-Smirnov test
- Mann-Whitneyev U-test.
- χ^2 test.

REZULTATI

Ispitivanje normaliteta distribucije skala PAR-Q upitnika, Upitnika PAV i Skale skriptnih zabrana ukazalo je na statistički značajno odstupanje od normalne distribucije svih rezultata celog uzorka, osim skriptne zabrane „Nemoj“ (iz Skale skriptnih zabrana). Stoga je u daljoj analizi korišćen neparametrijski Mann-Whitneyev U-test za utvrđivanje razlika između grupa u aspektima percipiranog roditeljskog prihvatanja/odbacivanja i usvojenih skriptnih zabrana, a χ^2 test kod obrazaca porodičnog afektivnog vezivanja.

Tabela 1. Testiranje značajnosti razlika između dve grupe u odnosu na skale PAR-Q upitnika za oba roditelja: deskriptivne mere

		N	M	SD	Std. Error
TOPm	počinioci seksualnog delikta	12	14.92	3.370	.973
	zdrava populacija	30	16.30	2.521	.460
	Total	42	15.90	2.818	.435
AGRm	počinioci seksualnog delikta	12	8.67	1.775	.512
	zdrava populacija	30	9.50	2.825	.516
	Total	42	9.26	2.576	.398
INDm	počinioci seksualnog delikta	12	8.50	2.276	.657
	zdrava populacija	30	8.33	2.233	.408
	Total	42	8.38	2.219	.342
NEDm	počinioci seksualnog delikta	12	8.00	2.296	.663
	zdrava populacija	30	7.67	2.139	.391
	Total	42	7.76	2.162	.334
IPOm	počinioci seksualnog delikta	12	35.25	8.069	2.329
	zdrava populacija	30	34.20	8.290	1.513
	Total	42	34.50	8.143	1.256
TOPo	počinioci seksualnog delikta	12	13.67	4.185	1.208
	zdrava populacija	30	16.23	2.596	.474
	Total	42	15.50	3.293	.508
AGRo	počinioci seksualnog delikta	12	11.75	6.690	1.931
	zdrava populacija	30	9.00	1.857	.339
	Total	42	9.79	4.003	.618
INDo	počinioci seksualnog delikta	12	10.42	5.775	1.667
	zdrava populacija	30	8.53	1.833	.335
	Total	42	9.07	3.474	.536
NEDo	počinioci seksualnog delikta	12	9.92	6.515	1.881
	zdrava populacija	30	7.03	1.033	.189
	Total	42	7.86	3.726	.575
IPOo	počinioci seksualnog delikta	12	43.42	21.543	6.219
	zdrava populacija	30	33.33	5.448	.995
	Total	42	36.21	12.913	1.993

Napomena:

TOPm –toplina majke

AGRm – agresivnost majke

INDm – indiferentnost majke

NEDm – nediferencirano odbacivanje majke

IPOm – indeks prihvatanja/odbacivanja majke

TOPo –toplina oca

AGRo – agresivnost oca

INDo – indiferentnost oca

NEDo – nediferencirano odbacivanje oca

IPOo – indeks prihvatanja/odbacivanja oca

Samardžić, S. i Čeranić, S. (2021). Rane porodične interakcije kod izvršilaca seksualnih delikata. *Sted Journal*, 3(2), 20-30.

Upoređenjem aritmetičkih sredina možemo videti da je kod počinioca seksualnog delikta, u odnosu na zdravu populaciju, manja percipirana toplina oba roditelja a veća agresivnost (osim agresivnosti majke, koja je kod normalne populacije u ovom uzorku diskretno veća), veća percipirana indiferentnost, nediferencirano odbacivanje i ukupni indeks odbacivanja oba roditelja (tabela 1).

Testiranjem značajnosti razlika između ispitivanih grupa našli smo da se ove dve grupe statistički značajno ne razlikuju u pogledu ispitivanih varijabli (tabela 2). Iako na tabelarnom prikazu uočavamo različit nivo prosečnih rezultata subskala PAR-Q upitnika za dve grupe, ipak ove razlike nisu tolike da dosegnu nivo statističke značajnosti od 0.05, što ukazuje da su grupe slične po percipiranom indeksu roditeljskog prihvatanja/odbacivanja.

Tabela 2. Testiranje značajnosti razlika između dve grupe u odnosu na subskele PAR-Q upitnika za oba roditelja: Mann-Whitney U-test

	Toplina majke	Agresivnost majke	Indiferentnost majke	Nedifer. odbaciv. majke	Indeks prih/odb. majke
Mann-Whitney U	134.000	143.500	170.000	171.000	173.000
165.500Wilcoxon W	212.000	221.500	635.000	636.000	638.000
Z	-1.292	-1.039	-.283	-.258	-.195
Asymp. Sig. (2-tailed)	.196	.299	.777	.797	.845
	Toplina oca	Agresivnost oca	Indiferentnost oca	Nedifer. odbaciv. oca	Indeks prih/odb. oca
Mann-Whitney U	115.000	165.500	175.500	168.500	152.500
Wilcoxon W	193.000	630.500	253.500	633.500	617.500
Z	-1.822	-.411	-.128	-.336	-.770
Asymp. Sig. (2-tailed)	.845	.068	.681	.898	.737

U tabeli 3 date su distribucije frekvencija varijabli *uzorak* i *afektivno vezivanje*. Iz tabele se može videti da se ispitanici počinioci seksualnog delikta jednako distribuiraju u sigurni i nesigurne obrasce vezanosti. S druge strane, kod ispitanika iz zdrave populacije preovladava sigurni obrazac vezivanja. Dobijeni rezultati ukazuju da postoji statistički značajna

razlika u distribuciji frekvencija varijabli ($\chi^2(1)=4,927$; $p=0,026$). Ispitanici koji su počinili neki seksualni delikt, u odnosu na zdravu populaciju, značajno češće se svrstavaju u nesigurne obrasce vezivanja. S obzirom na mali poduzorak seksualnih prestupnika, nije bilo moguće ispitati da li se, i koji, od nesigurnih obrazaca češće javlja u ovom poduzorku.

Tabela 3. Tabela kontingencije distribucija frekvencija varijabli *uzorak* i *afektivno vezivanje*.

		Afektivno vezivanje			
		sigurno vezani	nesigurno vezani	Total	
Uzorak	počinioci seksualnog delikta	N	6	6	12
		%	50.0%	50.0%	100.0%
	zdrava populacija	N	25	5	30
		%	83.3%	16.7%	100.0%
Total		N	31	11	42
		%	73.8%	26.2%	100.0%

$$\chi^2(1)=4.927; p=0,026$$

Iz tabele 4 može se videti da su počinioци seksualnog delikta, u odnosu na zdrave ispitanike, postigli veće prosečne vrednosti na svim subskalama upitnika, a testiranje značajnosti razlika među njima (tabela 5) pokazalo je da se ove dve grupe statistički značajno razlikuju u izloženosti sledećim skriptnim zabranama: Nemoj da postojiš, Ne budi dete, Nemoj, Ne budi važan, Ne pripadaj, Ne budi blizak, Ne budi zdrav, Nemoj da misliš i Nemoj da osećaš.

U tabeli 6 dali smo procenu izloženosti skriptnim zabranama prema

visini vrednosti T-skorova za obe grupe. Tako, vidimo da u grupi zdrave populacije sve vrednosti odgovaraju prosečnoj izloženosti ispitivanoj zabrani, dok je kod seksualnih prestupnika nađena značajno nadprosečna izloženost zabranama na postojanje, važnost, bliskost i zdravlje (Nemoj da postojiš, Ne budi dete, Ne budi važan i Ne budi zdrav). Ovo su hladne, odbacujuće poruke, i ovako visoki rezultati upućuju na verovatnu visoku traumatičnost zabrana čiji je stepen maligniteta visok.

Tabela 4. Testiranje značajnosti razlika između dve grupe u odnosu na Skalu Skriptnih Zabrana: deskriptivne mere

		N	M	SD	Std. Error
Nemoj da postojiš	počinioци seksualnog delikta	12	20.58	11.950	3.450
	zdrava populacija	30	11.90	2.708	.494
	Total	42	14.38	7.698	1.188
Ne budi ti	počinioци seksualnog delikta	12	7.25	3.888	1.122
	zdrava populacija	30	4.83	1.510	.276
	Total	42	5.52	2.625	.405
Ne budi dete	počinioци seksualnog delikta	12	4.92	2.843	.821
	zdrava populacija	30	2.93	1.112	.203
	Total	42	3.50	1.966	.303
Nemoj da odrasteš	počinioци seksualnog delikta	12	14.67	6.638	1.916
	zdrava populacija	30	11.17	3.659	.668
	Total	42	12.17	4.884	.754
Ne budi uspešan	počinioци seksualnog delikta	12	12.67	6.184	1.785
	zdrava populacija	30	9.43	3.104	.567
	Total	42	10.36	4.389	.677
Nemoj	počinioци seksualnog delikta	12	18.92	6.986	2.017
	zdrava populacija	30	14.93	3.723	.680
	Total	42	16.07	5.120	.790
Ne budi važan	počinioци seksualnog delikta	12	11.92	6.052	1.747
	zdrava populacija	30	7.83	2.183	.399
	Total	42	9.00	4.084	.630
Ne pripadaj	počinioци seksualnog delikta	12	18.58	8.660	2.500
	zdrava populacija	30	11.83	3.075	.561
	Total	42	13.76	6.028	.930
Ne budi blizak	počinioци seksualnog delikta	12	11.67	4.960	1.432
	zdrava populacija	30	7.20	2.280	.416
	Total	42	8.48	3.801	.587
Ne budi zdrav	počinioци seksualnog delikta	12	7.25	4.351	1.256
	zdrava populacija	30	3.90	1.125	.205
	Total	42	4.86	2.885	.445
Nemoj da misliš	počinioци seksualnog delikta	12	19.42	8.404	2.426
	zdrava populacija	30	12.77	3.431	.626
	Total	42	14.67	6.043	.932
Nemoj da osećaš	počinioци seksualnog delikta	12	21.50	7.799	2.251
	zdrava populacija	30	14.93	4.899	.894
	Total	42	16.81	6.504	1.004

Tabela 5. Testiranje značajnosti razlika između dve grupe u odnosu na Skale skriptnih zabrana: Mann-Whitney U-test

	Nemoj da postojiš	Ne budi ti	Ne budi dete	Nemoj da odrasteš	Ne budi uspešan	Nemoj
Mann-Whitney U	87.000	120.000	109.500	130.500	131.000	100.000
165.500Wilcoxon W	552.000	585.000	574.500	595.500	596.000	565.000
Z	-2.649	-1.700	-2.062	-1.384	-1.380	-2.233
Asymp. Sig. (2-tailed)	.008(**)	.089	.039(*)	.166	.168	.026(*)
	Ne budi važan	Ne pripadaj	Ne budi blizak	Ne budi zdrav	Nemoj da misliš	Nemoj da osecaš
Mann-Whitney U	108.500	92.500	77.500	96.000	99.500	81.500
Wilcoxon W	573.500	557.500	542.500	561.000	564.500	546.500
Z	-2.069	-2.448	-2.886	-2.466	-2.250	-2.752
Asymp. Sig. (2-tailed)	.039(*)	.014(*)	.004(**)	.014(*)	.024(*)	.006(**)

Tabela 6. Vrednosti T-skora za obe grupe

Varijable		Sirovi skor	T-skor	Izloženost zabrani
Nemoj da postojiš	Počinioci seksualnog delikta	20.58	89	Značajno nadprosečna
	Zdrava populacija	11.90	51	Prosečna
Ne budi dete	Počinioci seksualnog delikta	4.92	81	Značajno nadprosečna
	Zdrava populacija	2.93	56	Prosečna
Nemoj	Počinioci seksualnog delikta	18.92	62	Blago nadprosečna
	Zdrava populacija	14.93	52	Prosečna
Ne budi važan	Počinioci seksualnog delikta	11.92	70	Značajno nadprosečna
	Zdrava populacija	7.83	51	Prosečna
Ne pripadaj	Počinioci seksualnog delikta	18.58	62	Blago nadprosečna
	Zdrava populacija	11.83	45	Prosečna
Ne budi blizak	Počinioci seksualnog delikta	11.67	61	Blago nadprosečna
	Zdrava populacija	7.20	46	Prosečna
Ne budi zdrav	Počinioci seksualnog delikta	7.25	71	Značajno nadprosečna
	Zdrava populacija	3.90	49	Prosečna
Nemoj da misliš	Počinioci seksualnog delikta	19.42	62	Blago nadprosečna
	Zdrava populacija	12.77	47	Prosečna
Nemoj da osecaš	Počinioci seksualnog delikta	21.50	61	Blago nadprosečna
	Zdrava populacija	14.93	48	Prosečna

DISKUSIJA

U poslednje vreme veliki broj istraživača sve više je fokusiran na vezu između ranih interpersonalnih iskustava i prisustva deficita intimnosti kod seksualnih prestupnika. Smatra se da će negativna i štetna veza sa roditeljima imati za posledicu teškoće u zasnivanju intimnih veza kod ove grupe ispitanika, te da seksualni počinitelji tipično opažaju svoje majke kao toplije i pozitivnije od svojih očeva, mada je ova razlika mala (McCormack, Hudson, & Ward, 2002). Seto, Babchishin, Pullman & McPhail, (2015) naglašavaju važnost seksualnog i

fizičkog zlostavljanja, zanemarivanja i loših veza sa roditeljima, dok Kahn & Chambers (prema Burk & Burkhart, 2003) ukazuju da odnos između seksualnih počinitelja i njihovih očeva pretenduje da bude odnos zloupotrebe, vređanja i nesloge. McKillop, Rayment-McHugh, Smallbone & Bromham (2018) navode da se češće radi o neseksualnim nego seksualnim iskustvima zlostavljanja, a neka istraživanja pokazuju da je poli-viktimizacija (odnosno, izloženost većem broju različitih vrsta zlostavljanja) upravo značajno povezana sa seksualnim prestupima (Leach, Stewart, & Smallbone, 2016).

Samardžić, S. i Čeranić, S. (2021). Rane porodične interakcije kod izvršilaca seksualnih delikata. *Sted Journal*, 3(2), 20-30.

U ovom istraživanju, međutim, hipoteza o postojanju razlika u percepciji roditeljskog prihvatanja i odbacivanja između grupe zdravih i grupe seksualnih prestupnika nije potvrđena.

Ovakvi rezultati mogli bi se jednim delom objasniti kao posledica malog broja ispitanika – seksualnih prestupnika; pretpostavljamo da bi se sa povećanjem ovog poduzorka dobili nešto drugačiji rezultati, posebno u odnosu na varijablu *agresivnost oca*, koja je i kod ovako malog poduzorka, najbliža statističkoj značajnosti. Ovo je verovatno u vezi sa činjenicom da je dečacima otac identifikacioni model i da oni više očekuju od njega, tako da je i potreba za njegovim prihvatanjem veća (u odnosu na majku). Ukoliko su seksualni prestupnici u detinjstvu doživljavali agresivnost ili neki drugi oblik odbacivanja od strane oca, ovo bi moglo da bude jedan od faktora koji uslovljava njihovu patologiju. U literaturi se mogu naći studije koje potvrđuju navedeno. Tako, Mathe (2007) iznosi nalaze sopstvenog istraživanja, gde se pokazalo da su očevi seksualnih prestupnika, u većini slučajeva, preuzimali partijarhalni model ponašanja u porodici i bili dominantni, kontrolišući i nasilni prema ženama, u čemu autor vidi moguću faktor rizika za buduće agresivno ponašanje.

Druga hipoteza vezana je za očekivanje da će se grupa zdravih ispitanika i grupa seksualnih prestupnika razlikovati u odnosu na porodičnu afektivnu vezanost. Burk & Burkhart (2003) govore o dezorganizovanom afektivnom vezivanju kao indikatoru ozbiljne afektivne nesigurnosti i specifične dijateze u etiologiji seksualnog prestupništva. Prema Bakeru, Beechu & Tysonu, (2006) nesigurno-dezorganizovana afektivna vezanost bi mogla objasniti neke od poznatih karakteristika seksualnih prestupnika, poput agresije i socioafektivnih problema. Newland, Coyl & Chen (2010) smatraju da su negativne interakcije očeva sa decom povezane sa nesigurnim obrascima vezivanja deteta. Diener, Isabella, Behunin & Wong (2008) vide vezanost dečaka za očeve kao posebno važan temelj za kasniju

socijalnu kompetenciju. I starija istraživanja potvrđuju da je većina seksualnih počinitelaca nesigurno vezana. Pri tom je kod pedofila češće bio zastupljen preokupirani stil vezivanja u odnosu na silovatelje, koje je više karakterisao odbacujući stil. Takođe, silovatelji su bili „nerazdvojlivi“ u nekim aspektima vezivanja od nasilnih, neseksualnih počinitelaca (obe grupe karakterisao je odbacujući stil vezivanja), dok je kod nenasilnih neseksualnih prestupnika najviše bilo sigurno vezanih (Hudson, & Marshall, 1996; Ward, Hudson, & Marshall, 1996).

U ovom istraživanju 50% seksualnih prestupnika bilo je nesigurno vezano, od toga najviše njih (25%) pripadalo je okupiranom stilu vezivanja: dobijeni rezultati slični su ranijim istraživanjima. Iako na osnovu ovako malog uzorka ne možemo donositi čvrste zaključke, ipak tendencija ka nesigurno-okupiranoj afektivnoj vezanosti u grupi seksualnih počinitelaca - ukazivala bi na dominantni doživljaj nepravde roditelja i osećaj nevoljenosti koji nose iz ranog detinjstva; negativni model selfa doprinosi osećaju manje vrednosti, strahu da nisu dovoljno dobri za druge i nesposobnosti da uživaju u partnerskim vezama, što s druge strane može da aktualizira uznemirenost i bes, čime se jednim delom mogu objasniti seksualni delikti. Maniglio (2012) smatra da nesigurni stil vezivanja, koji je razvijen kao odgovor na nefunkcionalno roditeljstvo, može stvoriti osećaj neadekvatnosti i inferiornosti u odnosu na druge, tako da bi navedeni problemi u stvari mogli da doprinesu niskom nivou intimnosti i zadovoljstva u romantičnim vezama, što bi dalje moglo da ima ozbiljne posledice (kao što su hronična emocionalna usamljenost, povučenaost, razvoj negativnih stavova - poput besa i neprijateljstva - prema potencijalnim partnerima); ovakvo nezadovoljstvo, po autoru, dovodi do progresivnog povlačenja iz stvarnog u unutrašnji svet devijantnih seksualnih fantazija kako bi se zadovoljile potrebe vezane za intimnost, emocionalnu bliskost ili moć. Autor smatra da bi ovakva kombinacija nesigurne vezanosti,

Samardžić, S. i Čeranić, S. (2021). Rane porodične interakcije kod izvršilaca seksualnih delikata. *Sted Journal*, 3(2), 20-30.

interpersonalnih problema i devijantnih seksualnih fantazija kao sredstava za postizanje intimnosti, moći ili kontrole - mogla predisponirati seksualne delikte.

Trećom hipotezom izrazili smo očekivanje da će se, za razliku od zdrave populacije, na poduzorku seksualnih prestupnika utvrditi prisustvo negativnog roditeljskog programiranja i skriptnih zabrana. Istraživanjem smo utvrdili da u životnom scenariju naših ispitanika - seksualnih prestupnika, kao deo memorijskog magacina, postoji grupa destruktivnih poruka, koje upućuju na gubilački scenario: neželjenost, neadekvatnost, nedovoljnu vrednost. Ovde vidimo prisustvo dve primarne zabrane: zabranu na postojanje i zabranu vrednosti, kao i dve sekundarne: zabranu na biti dete i zabranu na zdravlje.

Obe primarne zabrane ukazuju da su seksualni prestupnici u ovom istraživanju značajno češće od zdravih ispitanika bili izloženi porukama mržnje i odbacivanja, tako da je internalizacija ovakvih zabrane dovela do razvoja kapaciteta za samoprezir, bezvrednost i inferiornost. Takođe, skriptna zabrana na biti dete bi upućivala da su roditelji seksualnih prestupnika bili skloni stavljanju prevelike odgovornosti na njih u detinjstvu, što je takođe put u skriptni zaključak o sopstvenoj nesposobnosti. Zabrana na zdravlje u vezi je sa ispoljavanjem roditeljske brige samo kada je dete bolesno, pa se na taj način usvaja skriptni zaključak o voljenosti i uvažnosti samo u stanjima bolesti.

Povređujuće poruke roditelja kod ove grupe ispitanika mogle su dovesti do pojave osećanja odbačenosti, poniženosti i neprihvaćenosti ne samo u krugu porodice već i u širem socijalnom kontekstu (u okviru kruga prijatelja, poznanika, partnera), koja su oni dalje eksternalizovali i usmerili prema drugima. Na ovaj način, počinjenje seksualnog delikta kod ovih osoba može biti kompenzacija za osećaj neadekvatnosti i inferiornosti.

ZAKLJUČCI

Iako pojava negativnih ranih interakcija između roditelja i dece nije specifikum samo onih porodica u kojima rastu deca sa određenim emocionalnim problemima, u ovom istraživanju pokazalo se da, bez obzira što nismo našli statistički značajne razlike između patološke grupe i zdravih ispitanika u odnosu na njihovu percepciju roditeljskog prihvatanja i odbacivanja, ipak postoje neke specifičnosti u porodičnom funkcionisanju koje verovatno doprinose kasnijem razvoju njihove psihopatologije.

Istraživanje je pokazalo da porodično okruženje u kome su odrastali seksualni prestupnici uglavnom odlikuju nesigurni kvaliteti, koji se, prema teoriji afektivnog vezivanja, razvijaju kada ponašanje afektivnog vezivanja naiđe na odbacivanje, nekonzistentnost ili pretnju, za razliku od zdravih ispitanika kod kojih dominira sigurno okruženje.

Istraživanjem smo takođe utvrdili da u životnom scenariju seksualnih prestupnika, za razliku od zdravih ispitanika, postoje dve primarne zabrane: zabrana na postojanje i zabrana vrednosti, kao i dve sekundarne: zabrana na biti dete i zabrana na zdravlje.

S obzirom na mali broj ispitanika u patološkoj grupi, što je svakako jedno od ograničenja ovog rada, ne možemo uopštavati rezultate, ali možemo govoriti o tendenciji da rane porodične interakcije počinitelaca seksualnih delikata karakteriše slabija responzivnost roditelja, nedoslednost u reagovanju, anksioznost i napetost, te tendencija da u životni skript svoje dece ugrađuju povređujuće poruke.

LITERATURA

- Baker, E., Beech, A., Tyson, M. (2006). Attachment disorganization and its relevance to sexual offending. *Journal of Family Violence*, 21, 221–231.
- Burk, L.R., Burkhart, B.R. (2003). Disorganized attachment as a diathesis for sexual deviance. *Developmental experience and motivation for sexual*

Samardžić, S. i Čeranić, S. (2021). Rane porodične interakcije kod izvršilaca seksualnih delikata. *Sted Journal*, 3(2), 20-30.

- offending. *Aggression and Violent Behaviour* 8, 487-511.
- Diener, M.L., Isabella, R.A., Behunin, M.G., Wong, M.S. (2008). Attachment to Mothers and Fathers during Middle Childhood: Associations with Child Gender, Grade, and Competence. *Social Development* 17(1): 84-101.
- Fonagy, P. (2000). Attachment and Borderline Personality Disorder. *J. Amer. Psychoanal.*, 48:1129-1146.
- Gavrilov-Jerković, V., Budiša, D., Lekić-Babić, N., Čolović, P. (2009). Procena skriptnih zabrana. U knjizi: *Procena psiholoških i psihopatoloških fenomena*, ur. Biro, M. i Smederevac, S. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju, 123-140.
- Hudson, S.M., Marshall, W.L. (1996). Attachment Style in Sex Offenders: A Preliminary Study. *The Journal of Sex Research*, 33(1), 17-20.
- Leach, C., Stewart, A., Smallbone, S. (2016). Testing the sexually abused-sexual abuser hypothesis: A prospective longitudinal birth cohort study. *Child Abuse Negl.*, 51:144-53.
- Maniglio, R. (2012). The Role of Parent-Child Bonding, Attachment, and Interpersonal Problems in the Development of Deviant Sexual Fantasies in Sexual Offenders. *Trauma, Violence & Abuse*, 13(2): 83-96.
- Mathe, S. (2007). Juvenile Sexual Offenders: We Are the Sons of Our Fathers. *Agenda: Empowering Women for Gender Equity*, (74), 133-140.
- McKillop, N., Rayment-McHugh, S., Smallbone, S., Bromham, Z. (2018). *A comparison of individual, ecological and situational factors associated with adolescence- and adulthood-onset sexual abuse of children*. Criminology Research Advisory Council Grant.
- McCormack, J., Hudson, S.M., Ward, T. (2002). Sexual offenders' perceptions of their early interpersonal relationships: an attachment perspective. *Journal of Sex Research*, 39(2), 85-93.
- Newland, L., Coyl, D.D., & Chen, H.H. (2010). Fathering and attachment in the U.S. and Taiwan: contextual predictors and child outcomes. *Early Childhood Development & Care*, 180 (1), 173-191.
- Rohner, R.P. (2016). Introduction to Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (IPARTheory) and Evidence. Online Readings in Psychology and Culture, 6(1).
- Sanković, K. (2005). *Ispitivanje razlika u percepciji roditeljskog prihvatanja i odbijanja kod studenata različite privrženosti u ljubavnim vezama*. Zagreb: Filozofski fakultet (neobjavljen diplomski rad).
- Seto, M.C., Babchishin, K.M., Pullman, L.E., McPhail, I.V. (2015). The puzzle of intrafamilial child sexual abuse: a meta-analysis comparing intrafamilial and extrafamilial offenders with child victims. *Clin Psychol Rev*, 39: 42-57.
- Stefanović-Stanojević, T. (2005). *Emocionalni razvoj ličnosti*. Niš: Filozofski fakultet, DIGP „Prosveta“.
- Ward, T., Hudson, S.M., Marshall, W.L. (1996). Attachment style in sex offenders: A preliminary study. *The Journal of Sex Research* 33(1): 17-26.
- Ward, T., Hudson, S.M., Marshall, W.L., Siegert, R. (1995). Attachment Style and Intimacy Deficits in Sexual Offenders: A Theoretical Framework. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 7(4): 317-335.

EARLY FAMILY INTERACTIONS IN CASE OF SEXUAL DELINQUENTS

Snežana Samardžić¹, Spasenija Čeranić²

¹PHI Special hospital for psychiatry, Podromanija bb, 71350 Sokolac, Bosnia and Herzegovina, nenasok@yahoo.com

²University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy, Alekse Šantića 1, 71 420 Pale, Bosnia and Herzegovina

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 343.541/.543-053.2/.6:316.344.42

DOI 10.7251/STED2102020S

Paper received: 04.10.2021.

Paper accepted: 12.11.2021.

Published: 29.11.2021.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Coresponding author:

Snežana Samardžić, PHI Special hospital for psychiatry, Podromanija bb, 71350 Sokolac, Bosnia and Herzegovina, nenasok@yahoo.com

Copyright © 2021 Snežana Samardžić and Spasenija Čeranić; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

ABSTRACT

It is the fact that sexual deviations and delicts are present in all cultures and within all peoples during the whole history of mankind and this have always caused the attention of theoreticians in their quest for its roots. Having on mind this fact, we have analysed the family dynamics during early childhood of sexual delinquents through the search for the differences in perceived parental acceptance or rejection, family affective attachment and accepted script injunctions – in relation to healthy examinees. The research is based on sample of 42 examinees categorised in two groups:

a group of sexual delinquents and a group of examinees from general population without psychological disorder diagnosis. The analyses of perceived index of parental acceptance is carried out by Rohner PAR-Q questionnaire, for the determination of affective attachment patterns we use modified Brennan questionnaire for the estimation of family affective attachment, while level and the nature of acquired script injunctions have been analysed by the Scale of script injunctions. The results show that there are statistically significant differences between the two groups regarding dominating patterns of family affective attachment with more dominant insecure attachment in the group of sexual offenders. Too, one of the characteristics of this group is above average exposure to the existence injunction, value injunction, Don't be a child injunction, and health injunction, while differences regarding perceived index of parental acceptance/rejection are not statistically significant.

Keywords: family dynamic, sexual offenders, family affective attachment.